LITERATOUR

Harmen van Liemt

- INTERVIEW -

Hoe was jij op school als leerling?
Ik was een vrij brutale leerling, met een grote mond naar mijn docenten. Tegelijk zorgde ik er wel voor dat ik mijn werk op orde had: als het erop aankwam, kon ik keihard leren voor de toetsweken en examens. De bètavakken lagen me totaal niet, daar was ik echt slecht in. Des te meer haalde ik uit vakken als filosofie, geschiedenis, levensbeschouwing en maatschappijleer, en uit de talen. Daar vond ik mijn inspiratie, en daar had ik plezier in. Wat ik wel miste, waren creatieve vakken zoals toneel. Die waren er op mijn school gewoon niet.

Wie of wat wakkerde jouw lees- of schrijfhonger aan?
Ik kom uit een gezin waarin veel gelezen werd, en dat werd ons ook echt meegegeven. Mijn ouders zijn allebei heel talig, en romans lezen werd thuis sterk gestimuleerd. Zelf was ik altijd druk in mijn hoofd, dus ik had minder concentratie voor lezen dan mijn broer en zus. Toch heb ik met de paplepel ingegoten gekregen dat verhalen iets zijn om tot je te nemen, in boeken, in films en in andere kunstvormen.
Mijn schrijfhonger kwam later. Ik had op jonge leeftijd best wat meegemaakt, en rond mijn negentiende voelde ik de behoefte om mijn gevoelswereld een plek te geven. Toen heb ik voor het eerst serieus een pen vastgepakt en geprobeerd mijn gevoel en mijn observaties op papier te zetten. Dat leidde eerst tot opiniestukken voor de krant, en van daaruit heeft het zich steeds verder ontwikkeld, ook richting fictie.

Wat is voor jou een belangrijk thema in je boeken waar je graag met jongeren over in gesprek gaat?
Een belangrijk thema in mijn werk is verlies, en dan op veel verschillende fronten. Zelf heb ik verlies meegemaakt door de dood van mijn zus, waar mijn boek Lentekind onder andere over gaat. Ik vind het belangrijk dat dit onderwerp al op jonge leeftijd toegankelijk wordt gemaakt, op een zachte en liefdevolle manier. Verlies is zo'n wezenlijk onderdeel van ons leven. Het gaat om de fysieke dood, en ook om het verlies van een identiteit, van fases in je leven, van vriendschappen. Omdat ik te maken heb gehad met wat we in onze maatschappij als de

grootste vorm van verlies beschouwen, wil ik het onderwerp graag openbreken voor jongeren. Ik ben benieuwd hoe het bij hen leeft, en ik wil daar op een hele open manier met ze over in gesprek.

Met wie van jouw personages had jij graag in de klas gezeten?
Met Jip, de beste vriendin van Woody, het hoofdpersonage. Ze is grappig en heeft tegelijk een enorm luisterend oor; ze is er echt voor hem. Het lijkt me heel fijn om zo'n rots in de branding te hebben: iemand bij wie je helemaal jezelf kunt zijn, met al je onzekerheden, en met wie je ook ontzettend kunt lachen.

Heeft het schrijven van verhalen invloed op hoe je over de wereld nadenkt?
Interessante vraag, want je kunt hem ook omdraaien: heeft de wereld invloed op hoe je schrijft? Die twee gaan voor mij hand in hand. Maar ja, schrijven heeft zeker beïnvloed hoe ik over de wereld nadenk. Neem de dood. Daar had ik veel persoonlijke ervaringen en gedachten over, maar pas toen ik ging schrijven, vond ik echt woorden voor hoe ik ernaar keek. Bijvoorbeeld dat we er in onze westerse samenleving een vrij eendimensionaal beeld op nahouden, mede door het taboe en de angst die eromheen hangen. Door dat op papier te zetten, kreeg ik voor het eerst zicht op hoe zoiets eigenlijk in elkaar steekt.
Daarnaast begint schrijven met observeren. Hoe praten mensen met elkaar? Hoe gaan we met elkaar om? Hoe dragen we onze emoties? Door dat op te schrijven, vormt zich ook je blik op de wereld.

Je staat in de bibliotheek en je hebt zin om te lezen. Hoe vind je een boek dat bij je past? Vraag het aan iemand die er werkt. Bibliotheekmedewerkers weten ontzettend veel, en het is altijd leuk om te horen wat zij je aanraden en wat ze zelf mooi vinden. Zelf zoek ik vaak van tevoren al uit welke boeken er zijn over thema's die me interesseren. Maar in de bieb kijk ik ook altijd naar wat er uitgestald staat en wat anderen, medewerkers of andere bezoekers, leuk vinden. Het is goed om je af en toe te begeven in het register of de interesses van een ander, en je zo te laten verrassen.

Wanneer schreef jij je eerste verhaal en waar ging het over?
Wanneer precies weet ik niet meer. Als jong kind schreef ik vooral verhalen in mijn hoofd. Ik kon een hele fantasiewereld creëren waarin ik een tovenaar was, met allemaal

tovenaarsvrienden. Ik pakte een stokje uit het bos en kon me daar urenlang mee vermaken, terwijl ik de meest grootse personages bedacht waar ik tegen moest battelen.
Mijn eerste serieuze verhaal schreef ik rond mijn negentiende. Acteurs van de Toneelacademie Maastricht vroegen of ik een filmscript voor ze wilde schrijven. Het ging over drie vrienden die elkaar uit het oog zijn verloren nadat een vierde vriend is overleden. Je volgt hun afzonderlijke gesprekken met een therapeut, afgewisseld met flashbacks uit het verleden. Zo vallen langzaam de puzzelstukjes op hun plek: wat er is gebeurd, en wat de impact daarvan is op de vrienden.

Moet je op zoek naar inspiratie of overkomt het je?
Het overkomt me. Juist als ik er niet naar op zoek ben, komt de inspiratie. Het zit hem in leven en beleven. Muziek inspireert me enorm: als ik muziek luister, zie ik ineens scènes of beelden voor me. Ook tijdens het wandelen komt er veel boven. En soms op de meest onhandige momenten, bijvoorbeeld midden in een gesprek met mijn moeder, krijg ik opeens een flits. Daarom heb ik voor elk project een WhatsApp-groep met mezelf, waarin ik al mijn gedachten dump. Dat is ontzettend handig. Verder helpt het me om bewust stille tijd in te plannen, dagen waarin er even niets hoeft. En als iets echt goede inspiratie is, voel ik dat in mijn onderbuik.

Waar en wanneer schrijf je het liefst?
Het liefst in de ochtend, dan ben ik creatief het meest productief. Ik loop eerst met mijn hond, zet koffie en ga dan beneden aan mijn tafel zitten. Ik kan dan vier uur achter elkaar schrijven; dat is ook meteen het maximum. Ik raak in die uren mijn telefoon niet aan en open geen mail. Dat vind ik heerlijk.
Daarnaast schrijf ik graag tijdens residenties in het buitenland. Voor mijn tweede roman ga ik in februari en maart naar een prachtige residentie in Zuid-Frankrijk, een plek die ook als locatie in het boek voorkomt. Dan laat ik me inspireren door de omgeving en is schrijven een maand lang mijn enige focus. Dat vind ik echt geweldig. De natuur helpt me daarbij.

Wat voor scènes vind je het leukst om te schrijven?
Dialogen, daar geniet ik het meest van. Daar komt mijn achtergrond als regisseur ook van pas, want in film en theater draait veel om dialoog. Het klinkt misschien makkelijker dan het schrijven van mooie beschrijvingen, maar een goede dialoog is een vak apart. Ik hou van realistische gesprekken waarin met weinig woorden veel wordt gezegd en je de emotie

eronder voelt. Vaak zeggen personages iets anders dan wat ze eigenlijk bedoelen, en voel je via de subtekst en de ondertoon wat er werkelijk speelt. Dat leidt dan tot conflict of schaamte. Flirtscènes vind ik heerlijk om te schrijven, en evengoed knallende ruzies, zo realistisch mogelijk. Dat klinkt misschien wat heftig, maar ik meen het. Schakelen tussen twee of meer personages, en zien hoe de scène zich bijna als een filmstrip vormt: dat is mijn favoriet.

Denk je tijdens het schrijven vaak aan de lezer?
Nee, niet vaak, en ik denk ook dat het niet helpt. Als je daar al mee bezig bent, verlies je soms uit het oog wat je zelf mooi of belangrijk vindt. Natuurlijk is het goed om je af te vragen of iets een grens overgaat of triggerend kan zijn. Maar bij een eerste versie moet je daar volgens mij helemaal niet mee bezig zijn. Vertrouw op wat je intuïtie en inspiratie je op dat moment ingeven, en werk dat uit. Anders zit je jezelf alleen maar te storen. In latere versies, als je gaat schaven of als je redacteur meeleest, kun je nadenken over hoe iets bij de lezer overkomt en wat wel of niet werkt. Uiteindelijk geloof ik dat je moet vertrouwen op wat jij mooi vindt, wat werkt en waar je zelf achter staat.

Wat vind jij het leukst aan een schoolbezoek en het ontmoeten van jonge lezers?
Dat ik me zelf ook weer laat inspireren door de jongeren. Toen ik op de middelbare school zat, vond ik het heel belangrijk dat volwassenen die langskwamen me serieus namen en me niet betuttelden. Dat neem ik mee: als ik met jongeren ben, zie ik ze als gelijken, als mensen van wie ik veel kan leren over wat hen beweegt en waar ze mee bezig zijn. Ik vind het ook leuk dat jongeren vaak onverwachte vragen stellen, vragen die volwassenen je niet zomaar zouden stellen. En ik voel de vrijheid om die vragen aan hen terug te stellen.
Het is ook nog niet zo lang geleden dat ik zelf een jongere was; ik ben nu 26, dus we zitten nog dicht bij elkaar. Het zijn zulke vormende jaren, en ik weet hoe belangrijk die zijn voor je ontwikkeling. Daar een rol in mogen spelen, dat is gewoon fijn.

Welk advies zou je jongeren willen geven die later zelf graag willen schrijven?
Ten eerste: vertrouw erop dat je iets bijzonders te vertellen hebt. Dat kan zitten in de meest alledaagse of de meest universele dingen; daar liggen vaak juist de mooiste verhalen. Soms vragen mensen zich af wat ze in tijden van crisis nog moeten schrijven. Ik denk dat er juist dan veel behoefte is aan het individuele verhaal, en dat kan ontroerend, grappig en heel mooi zijn.
Ten tweede: durf lelijk te schrijven, en wees lief voor jezelf in het proces. Dat vind ik zelf ook

nog steeds moeilijk. Schrijf eerst gewoon alles op wat in je opkomt. Daarna begint het leuke deel: puzzelen, schaven, mooi maken.

Wat is de fijnste plek om een boek te lezen?
Languit op de bank, met alle afleidingen weg en een beetje klassieke muziek op de achtergrond. En op vakantie: op het strand.

Schreef/schrijf je dagboeken?
Ja, zeker. Het heeft me enorm geholpen om dingen van vroeger terug te lezen. Tegenwoordig probeer ik elke dag vijf dingen op te schrijven waar ik dankbaar voor ben. Zo kan ik altijd terugkijken waar ik in een bepaalde periode mee bezig was en waar ik me dankbaar voor voelde. Het helpt me bij te houden wat ik allemaal heb meegemaakt en gedaan.
Daarnaast schrijf ik soms hele gedachten uit, als ik de behoefte heb om alles wat ik denk en voel op papier te dumpen. Daar heb ik inmiddels boeken vol van. Wel heb ik mezelf geleerd dat het niet elke dag hoeft, want dan wordt het weer een opdracht. Ik doe het alleen als ik voel dat ik het nodig heb voor mijn welzijn, of als ik er zin in heb.
Als auteur brengt het me vooral routine. Ik weet dat ik elke dag wel iets op papier kan zetten. Het is een oefening die in mijn systeem zit: omdat ik dagelijks schrijf, is de drempel om iets op te schrijven een stuk lager.

In je boeken speelt identiteitsvorming een terugkerende rol. Hoe verzin jij een gelaagd personage en hoe breng je het tot leven?
Een gelaagd personage ontstaat volgens mij als je zowel de heilige als de onheilige kant ervan opzoekt. Het hoofdpersonage van Lentekind, dat op mij lijkt, krijgt met zoveel heftige dingen te maken dat hij al een slachtoffer had is. Juist daarom vond ik het belangrijk hem geen heilige te laten zijn. Dat hoor ik ook terug van lezers: soms houden ze heel erg van hem, soms vinden ze hem vervelend. Dat is voor mij gelaagdheid: de goede en de slechte kant.
Daarvoor moet je heel dicht bij jezelf kijken en jezelf niet sparen, en je andere personages evenmin. Tegelijk wil je begrijpen waarom iemand reageert zoals hij reageert. Waarom is hij onredelijk, waarom zo heftig? Dan kun je er met een liefdevolle blik naar kijken. Gelaagdheid zit hem uiteindelijk in volledigheid.
En in originaliteit. Bij de gewoontes of handelingen van een personage vraag ik me graag af hoe het nog origineler kan. Het hoofdpersonage van mijn volgende boek wil bijvoorbeeld altijd

een oud gebouw aanraken, waar hij ook is: op vakantie, of gewoon bij een oude kerk om de hoek. Hij doet dat omdat hij een stukje geschiedenis met zich mee wil dragen, voor de rest van zijn leven, in zijn onderbewuste. Een beetje zweverig misschien, maar het zegt veel over hoe hij in het leven staat en waar hij in gelooft. En er zit ook wat humor in.

Je bent naast schrijver ook regisseur. Komt je ervaring uit die wereld je bij het schrijven van pas?
Absoluut. Zonder mijn regieopleiding aan de Amsterdamse Toneelschool had ik mijn eerste boek waarschijnlijk nooit kunnen schrijven. Ik heb daar zoveel geleerd over personageontwikkeling, dramaturgie, spanningsbogen, climax en anticlimax, en over hoe je een fictief verhaal componeert. Of het nu om theater gaat of om een boek: het zijn allemaal scènes en personages die samen een coherent verhaal moeten vormen en moeten binnenkomen. Alles wat ik in mijn regiewerk stop, stop ik onbewust weer in mijn literatuur, en andersom. Dat is echt een verrijking van mijn makerschap. De twee kunnen niet zonder elkaar.

LITERATOUR

Harmen van Liemt

- LEESFRAGMENT -

Het leesfragment van Harmen van Liemt komt uit *Lentekind* en wordt aangeboden door Meulenhoff.

Wie leest heeft een goed verhaal
nbd biblion
de Schrijvers centrale

♦

Ze hadden nog een extra dag in Florence voordat ze teruggingen naar Nederland. Lara had er bij Woody op aangedrongen dat ze samen naar de Gallerie degli Uffizi zouden gaan. Het museum, dat bekendstaat om zijn uitgebreide collectie meesterwerken uit de renaissance, werd in andere maanden overspoeld met toeristen. Dit was een uitgelezen kans om er in betrekkelijke rust rond te kunnen kijken. Ze hadden de wekker vroeg gezet en liepen een uur lang vanaf de heuvel naar beneden, in stilte wakker wordend, naar het oude centrum.

'Kijk, over al deze beelden heb ik een half jaar college gehad.' Lara wees naar godenfiguren op de Piazza della Signoria.

De wachtrij voor het Uffizi was kort, ze waren in een mum van tijd binnen.

Het beklimmen van de trappen viel Lara zwaar. Haar hoest was terug en erger dan een week eerder. Aan het abrupte gebrek aan perspectief omdat een behandeling ineens was gestopt met werken, waren ze in zekere zin gewend geraakt, hoe triest ook. Lara's kanker had zich voor het vierde jaar op rij in hetzelfde cyclische patroon aangediend. Het was weer winter. De bomen hadden hun blad verloren en Lara was ziek.

Binnen trokken beeldhouwwerken uit de Romeinse tijd, Madonna's uit de middeleeuwen en werken van Da Vinci, Michelangelo, Rafaël en Caravaggio Woody's aandacht, en Lara kon er van alles over vertellen. Ze straalde. Gedurende de drie uur dat ze in het museum waren zag Woody Lara zonder de schim van haar ziekte, dit moment was van haar en daar deed niets of niemand iets aan af.

Hij maakte een foto van Caravaggio's *Medusa*, de monsterlijke vrouw met slangenhaar uit de Griekse mythologie, en stuurde die naar Jip. 'Zo zie jij eruit als je brak bent!'

Ze bezochten als laatste de zaal die Lara speciaal voor het einde had bewaard, omdat die volhing met werken van Sandro

Botticelli. Tot dan toe had ze zijn werk alleen op een beamerscherm en in boeken gezien. Het museum was inmiddels volgestroomd met aan hun telefoon gekluisterde bezoekers, maar hier was niemand anders. Als gehypnotiseerd liepen ze langs de kunstwerken, ze hielden allebei hun mond, het was een betoverende stilte. Alles wat Botticelli in de vijftiende eeuw had gecreëerd was even indrukwekkend – de vloeiende lijnen, de elegantie, de zachte gezichtsuitdrukkingen, de mythologische en allegorische thema's. Zijn Venus, geboren uit een schelp, kwam recht bij Woody binnen.

Hij kon zijn ogen niet van de werken afhouden. Lara stond aan de andere kant in de ruimte bij een enorm schilderij. Hij kwam naast haar staan en las het bordje: LA PRIMAVERA.

'De lente,' fluisterde hij.

Lara knikte.

'Wil je me erover vertellen?'

Haar woorden waren helder en krachtig. *La Primavera* vertelde het verhaal van Ovidius' *Metamorfosen*: de komst van Zephyros, de warme westenwind, die zich vergrijpt aan de aardnimf Chloris en haar verandert in Flora, de godin die het begin van de lente symboliseert, het begin van alles wat groeit en bloeit, de vruchtbaarheid, de schoonheid en de liefde. Hij hing aan haar lippen.

'De lente,' zei hij nogmaals toen Lara klaar was met vertellen. 'Ik hou van de lente.'

'Ik ook,' zei Lara.

Ze hielden elkaars handen vast en knepen er zachtjes in. Woody keek nog een laatste keer naar Flora, Mercurius, de drie gratiën, naar Zephyros en Venus, en terwijl hij hen aankeek, bad hij tot hen, en tot oma Map, en tot Maarten, en tot iedereen die hij kon bedenken. Hij bad dat ze zouden helpen het lentekind eens en voor altijd beter te maken.